

NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIREKTORAT
(NVE)
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Saksbehandler, innvalgstelefon
Ine Cecilie Jordalen Norum, 61 26 60 74

Høringsuttalelse- konsesjon - Follebu kraftverk - Gausavassdraget - Gausdal kommune

Vi viser til NVEs brev av 17.10.23 med oversendelse av konsesjonssøknad fra Follebu Bruk AS for videre drift av Follebu Bruk kraftverk i Gausdal kommune.

Tiltak

Follebu kraftverk ligger i Gausavassdraget om lag 10 km oppstrøms Gausas utløp i Gudbrandsdalslågen. Kraftverket ble satt i drift i 1950 og er tilknyttet møllebygningen på Follebu Bruk. Kraftverket har en installert effekt på 0,4 MW og en årlig middelproduksjon på 1,2 GWh. Gausa er en viktig gyte- og oppvekstelv for storørret fra Mjøsa. Den storørretførende strekningen strekker seg opp til Holsfossen i Jøra (Vestre Gausdal) og opp til Liesfossen i Vesleelva (Østre Gausdal). De viktigste gyte- og oppvekstområdene for storørreten er lokalisert oppstrøms Follebu Bruk. Gausavassdraget er vernet mot videre kraftutbygging gjennom verneplan II fra 1980.

Kraftverket har et inntak i elva med en avskjærende terskel. Vannet renner i kanal fram til varegrind ved start av trykk-kulverten. Betongkulverten fører vannet til kraftstasjonen hvor det er installert en vertikal oppstilt kaplan-turbin med generator oppå. Kraftverket er koblet til fabrikk for produksjon av kraftfor og lokalt 22-kV nett. Halvveis i kanalen ligger fisketrappa med bekk nedstrøms. Her slippes det 0,5 m³/s i sommerperioden. I tillegg er det betydelig med restvannføring i elva fordi kraftverket har begrenset slukeevne.

Kraftverket har ingen vassdragskonsesjon, og har derfor ingen vilkår som ivaretar miljøhensyn. Gausavassdraget er gyte- og oppvekstelv for storørret, og hovedutfordringen ved kraftverksdriften er forholdene som vanskeliggjør opp- og nedvandring av storørret forbi kraftverket. NVE besluttet derfor i 2021 at kraftverket skulle kalles inn til konsesjonsbehandling etter vannressursloven.

Statsforvalterens vurdering

Fisk

Gausavassdraget er gyte- og oppvekstelv for storørret. Mjøsa og Lågen, samt deres storørretførende sideelver er det største og mest verdifulle storørretvassdraget i landet. Det er derfor etter vårt syn avgjørende at ørretens opp- og nedvandring forbi kraftverket sikres for at videre drift av kraftverket skal være akseptabelt. Opp- og nedvandring kan tenkes å løses utelukkende i hovedløpet eller også via inntakskanal/fisketrapp. Det vesentlige er at det etableres en løsning som sikrer fisk trygg og uhindret passasje forbi kraftverket. En løsning som kraftverket har ansvaret for å vedlikeholde til enhver tid.

Statsforvalteren i Innlandet mener at opp- og nedvandringsproblematikken forbi Follebu Bruk ikke er tilstrekkelig godt utredet i søknaden, og at framlagte løsninger ikke er gode nok. Vi mener det vil være akseptabelt at dette ivaretas gjennom utarbeidelse av detaljplan for miljø og landskap, forutsatt at konsesjonen stiller krav om at gode vandringsløsninger skal sikres.

Det er en lav terskel tvers over elva rett nedstrøms inntaket til kraftverket. Søker opplyser at det planlegges en modifisering av terskelen for å samle vannet i den vestre siden av elva. Videre planlegges det at elvebunnen modifiseres med et bekkeløp på vestsiden av elva. Dette skal gjøres ned til kulpen halvveis på utbyggingstrekningen. Statsforvalteren mener at denne løsningen ikke er god, da det ser ut til at det legger seg opp mye masse i den vestre siden av elva. Dette vil kunne føre til forringelse av vandringsmuligheten på kort sikt, og gi et hyppig behov for masseuttak for å holde vandringsmuligheten god. Statsforvalteren mener det kan være et bedre alternativ å følge dybden på elva på østsiden (yttersving). Nåværende åpning i terskelen bør støpes igjen og en ny utsparring bør etableres på østsiden av terskelen. Nedstrøms terskelen er det en eksisterende djupål, som med noe tilrettelegging vil fungere fint som vandringsvei. I tillegg kan det plasseres en varegrind med maksimal lysåpning på 15 mm i innløpet til kanalen som fører fisken videre forbi og ned i hovedelva.

Ifølge lokalkjente går hoveddelen av nedvandrende fisk i dag inn i tilførselskanalen til kraftverket ved middels og liten vannføring i Gausa, og mot inntaksristen til kraftverket. Dette kan være en akseptabel løsning, men da må det settes inn en ny varegrind ved kraftverksinntaket eller i kanalen umiddelbart nedstrøms fisketrappa med maksimal lysåpning på 15 mm, slik at nedvandrende ørret i smoltstørrelse hindres i å gå inn i kraftverket. Eksisterende inntaksrist på 30 mm vil hindre voksen fisk i å gå inn i kraftverket, men vil slippe utvandrende ørretunger igjennom. Dersom finmasket varegrind plasseres helt ned mot kraftverksinntaket må det være jevnlig vannslipp for at fisken skal finne tilbake til elva.

Et annet alternativ er at det plasseres en varegrind med maksimal lysåpning på 15 mm i kanalen, rett nedstrøms fisketrappa. Da vil fisk ledes ned gjennom fisketrappa og ikke via kraftverket ved nedvandring. Dette alternativet krever også at det gjennomføres tiltak i bekken nedstrøms fisketrappa for å tilrettelegge og optimalisere ned- og oppvandring her. I tillegg til tiltak i bekken bør kanalen til tømmeløken knyttes direkte til bekken for å samle vannstrømmen i et utløp. Dette vil gjøre det mer attraktivt for ørret å velge og gå opp i bekken og videre opp fisketrappa. Ifølge lokalkjente er det et gyteområde i bekken nedstrøms fisketrappa. Det er derfor viktig at tiltak som gjennomføres for å optimalisere vandring for ørret, ikke forringer området som gyteplass.

Gausa transporterer mye masse i flommer. Det gjør de vandringsløsningene som velges sårbare for mulige endringer i elveleiet. Konesjonsvilkårene må inneholde vilkår som gir kraftverket et løpende ansvar for å opprettholde vandringsmulighetene for fisk, samt å dokumentere at de virker. De må også innebære både løpende tilsyn med at vandringstiltakene er intakte og vedlikeholdt. I tillegg til justeringer av elveløpet for å opprettholde vandringstiltakene, og om nødvendig gjennomføring av nye og endrede tiltak av hensyn til fiskens vandring.

Undersøkelser/tiltak

Det er behov for å få innført standard naturforvaltningsvilkår som sikrer hjemmel til å pålegge oppfølgende undersøkelser og tiltak i elva. Kraftverket må regne med pålegg om undersøkelser og overvåking av fiskens vandring forbi kraftverket. Også vanlige hjemler for NVE til å pålegge ev. større elvekorreksjoner og biotoptiltak må inngå i konsesjonen.

Andre allmenne hensyn

Follebu kraftverk har etter vår vurdering liten påvirkning på andre allmenne hensyn enn fisk.

Konklusjon

Statsforvalteren anbefaler at det gis konsesjon for fortsatt drift av Follebu kraftverk, forutsatt at storørretens mulighet for trygg og uhindret opp- og nedvandring forbi kraftverket sikres. En konsesjon må inneholde følgende vilkår:

- Det skal slippes vann i fisketrappa/fiskepassasjen for å ivareta fiskens vandringsmulighet i perioden 1. mai – 15. november.
- Standard naturforvaltningsvilkår
- Hjemler til å pålegge undersøkelser og biotoptiltak.
- Hjemmel til å pålegge overvåking av opp- og nedvandring av ørret for å forsikre at valgt løsning fungerer best mulig.

- Hjemmel til å pålegge nye tiltak for å sikre fiskevandringen.

Med hilsen

Tore Pedersen (e.f.)
avdelingsdirektør

Ine Cecilie Jordalen Norum
Seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

Innlandet fylkeskommune
Miljødirektoratet
Vassdragsforbundet for Mjøsa med tilløpselver

Pb. 4404
Postboks 5672, Torgarden

2325 HAMAR
7485 TRONDHEIM